

Referanser: BM 38/12, KR 38/12, KR 12/12, NFG 9/12, KM 09/11 og 7/04, BM 3/10 og 31/09 og 11/09 og 4/09.

Innføring av skråstola for diakoner

Sammendrag

Kirkemøtet gjorde i 2011 følgende vedtak om innføring av skråstola for diakoner (sak 09/11):

Diakontjenesten er en tjeneste som forutsetter vigsling. KM støtter BMs anbefaling om at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola, jfr. BM 03/10, og ber om at innføring av skråstola forberedes til behandling i KM så snart som mulig (KM 9/11, punkt 3).

Kirkerådet behandlet saken i sitt møte 15.-16. mars 2012 og anbefalte at det fattes vedtak på Kirkemøtet 2013 om å innføre skråstola for diakoner.

Saken ble deretter i henhold til regelverket for liturgisaker, sendt på høring. Flertallet av høringsinstansene sluttet seg til Kirkerådets anbefaling om at skråstola innføres som del av diakonens liturgiske tjenestedrakt.

Saken ble behandlet på ny i Kirkerådet 27.-28. september 2012 og deretter oversendt Bispemøtet for uttalelse.

Bispemøtet behandlet saken i sitt møte 15.-19. oktober 2012, og hadde ingen læremessige innvendinger mot bruk av skråstola for diakoner.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

1. Kirkemøtet vedtar at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola
2. Kirkerådet bes om å utarbeide nærmere retningslinjer for bruk og utforming av skråstola.
3. I ordning for Vigsling til Diakontjeneste tas følgende rubrikk inn etter siste ledd punkt 7: *Stolaen legges på ordinanden.*

Saksorientering

Bakgrunn

Kirkemøtet vedtok i 2004 at diakontjenesten teologisk kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke (KM 08/04). Dette vedtaket kom i forlengelsen av en avklaringsprosess som startet etter Kirkemøtet i 2001.

Kirkemøtet 2004 bad også om å få ordningsmessige og liturgiske konsekvenser av sitt vedtak utredet til Kirkemøtet i 2007. Av ulike grunner ble en slik utredning utsatt, slik at saken først kom opp på ny under Kirkemøtet 2011.

Bispemøtet behandlet i 2010 sak om Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster (BM 03/10). I vedtaket heter det bl.a.

I liturgiske roller bærer diakonen liturgisk drakt. Bispemøtet mener at egenarten til diakontjenesten som vigslet stilling tilsier at diakonen bærer skråstilt stola. Dette bør gjelde tilsvarende for kateketer og kantorer. Det er Kirkemøtet som fastsetter liturgisk drakt for diakoner, kateketer og kantorer, og som eventuelt må gjøre vedtak om bruk av skråstilt stola for disse tjenestegrupper før dette kan tas i bruk.

Kirkemøtet 2011 drøftet saken Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster (KM 9/11) på bakgrunn av Bispemøtets uttalelse. I Kirkemøtets vedtak heter det i punkt 3:

Diakontjenesten er en tjeneste som forutsetter vigsling. KM støtter BMs anbefaling om at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola, jfr BM 03/10, og ber om at innføring av skråstola forberedes til behandling i KM så snart som mulig. Både Bispemøtet og Kirkemøtet legger til grunn at stola er vigslingstegnet i vår kirke.

I komiteens merknader til saken er det dessuten foreslått at også vigslede kateketer og kantorer bærer skråstilt stola, og at stola for de tre tjenestegruppene bør utredes samtidig og fremmes for KM så snart som mulig:

Kallstanken hører til sentrum av en evangelisk-luthersk kirke og er et uttrykk for evangeliets åpenhet og raushet i den skapte verden. Når kallet er sentralt for diakonens tjeneste, blir det vendingen utover til de som kaller som blir viktig. På en slik bakgrunn blir det samtidig også naturlig at diakonen er den som synliggjør kallet og de andres nød i gudstjenesten. Derfor er det god grunn til at diakonen kan bære skråstola i tråd med BM 03/10 som anbefaler at vigslet diakon, kateket og kantor bruker skråstilt stola når de utfører liturgisk tjeneste. Den forståelsen av diakontjenesten som er lagt til grunn i BM 03/10 tilsier bruk av stola, som er vigslingstegnet i vår kirke. Bruken av stola for de nevnte tjenestegrupper bør utredes samtidig og fremmes for KM så snart som mulig.

Kirkemøtekomiteen viser altså til at Bispemøtet har foreslått at både diakon, kateket og kantor bruker skråstilt stola når de utfører liturgisk tjeneste, og komiteen støtter dette. Komiteen sikter da til følgende utsagn i Bispemøtets uttalelse 3/10:

I liturgiske roller bærer diakonen liturgisk drakt. Bispemøtet mener at egenarten til diakontjenesten som vigslet stilling tilsier at diakonen bærer skråstilt stola. Dette bør gjelde tilsvarende for kateketer og kantorer. Det er Kirkemøtet som fastsetter liturgisk drakt for diakoner, kateketer og kantorer, og som eventuelt må gjøre vedtak om bruk av skråstilt stola for disse tjenestegrupper før dette kan tas i bruk (BM 03/11, side 11).

I selve vedtaket fra Kirkemøtet 2011 er det skråstola for diakoner som er tematisert, mens komiteen i sine merknader ber om at bruken av stola for alle de tre tjenestegruppene utredes samtidig og fremmes for KM så snart som mulig.

Dette siste er i ettertid blitt problematisert. Forslaget om skråstola, som er noe nytt i vår kirke, har kommet fram i forbindelse med en bispemøteutredning og i et kirkemøtevedtak som primært har handlet om forståelsen av vigslet diakontjeneste i vår kirke. En har ikke i disse utredet kateket- og kantortjenesten på tilsvarende måte.

Nemnd for gudstjenesteliv drøftet saken på sitt møte 19.-20. januar 2012. Protokollen fra dette møtet inneholder følgende kommentarer og vedtak:

NFG-sak 9/12 Skråstola for diakoner, kateketer og kantorer:

Vedtak:

NFG vil fremheve at stola er det avgjørende tegnet på vigsling, forstått som vigsling ved en biskop til en livslang tjeneste og hvor den vigslede står under biskopens tilsyn. En alba er å forstå som en hvit dåpsdrakt som alle døpte i prinsippet kan bære, men som bæres sammen med stola som vigslingssymbol. I dag har verken kateketer, diakoner eller kantorer noe liturgisk draktsymbol på vigsling.

Spørsmålet om andre grupper enn diakoner skal bære skråstola, henger sammen med spørsmålet om hvilke tjenestegrupper som vigsles av en biskop til en livslang tjeneste.

NFG har også drøftet spørsmålet om man ut fra dette bør bruke andre betegnelser som f. eks. innvielse, velsignelse, forbønn og sendelse om den ordningen som i dag heter «Vigsling til fast kirkelig tjeneste», og som prostene forestår. NFG har også drøftet spørsmålet om vigsling av kantorer kan være en frivillig ordning, slik mange kantorer ønsker. Det ligger utenfor NFGs mandat å ta stilling til disse to spørsmålene. Det viktige for NFG er å tydeliggjøre stola (rettstilt eller skråstilt) som tegn på vigsling.

NFG tilrår:

- 1. At skråstola innføres som tegn på at diakoner er vigslet av en biskop til en livslang tjeneste og står under biskopens tilsyn. Selv om kateket- og kantortjenesten ikke er utredet slik diakontjenesten er, bør ikke dette hindre at Kirkemøtet i 2013 vedtar innføring av skråstola for diakoner.*

2. *Under forutsetning av at biskopene i Den norske kirke vigsler kateketer og kantorer til en livslang tjeneste og de står under biskopens tilsyn, bør også disse bære skråstola. Om disse derimot ikke vigsles til en slik tjeneste, bør de ikke bære skråstola.*
3. *Kateket-tjenesten og kantortjenesten utredes nærmere.*

På denne bakgrunn gjorde Kirkerådet følgende vedtak i sitt møte 15.-16. mars 2012:

KR-012/12 Vedtak:

1. *Innføring av skråstola for diakon forberedes til behandling i Kirkemøtet så snart som mulig.*
2. *Kirkerådet anbefaler at det avklares nærmere hvordan liturgisk drakt for kantorer kan utformes på en måte som er egnet for å kunne utføre kantorens liturgiske tjeneste.*
3. *Kirkerådet ber om at kateket- og kantortjenesten utredes med sikte på bruk av stola som del av liturgisk drakt for vigslede medarbeidere.*

Høringen

I henhold til regelverket for liturgisaker sendte Kirkerådet 29. mars 2012 ut et høringsdokument om innføring av skråstola for diakoner i Den norske kirke.

Kirkerådet mottok følgende hørings svar:

Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd
Borg biskop/Borg bispedømmeråd
Hamar biskop/bispedømmeråd
Tunsberg biskop
Tunsberg bispedømmeråd
Agder og Telemark bispedømmeråd med biskopens tilleggs kommentar
Stavanger bispedømmeråd
Bjørgvin biskop
Bjørgvin bispedømmeråd
Møre bispedømmeråd/Møre biskop
Nidaros biskop/ Nidaros bispedømmeråd
Sør-Hålogaland bispedømmeråd
Nord-Hålogaland biskop
Nord-Hålogaland bispedømmeråd

Det teologiske fakultet (UiO)
Det praktisk-teologiske seminar
Det teologiske Menighetsfakultet
Kirkelig utdannings senter i nord
Diakonhjemmet høgskole

Presteforeningen

Fagforbundet teologene
Det norske diakonforbund
Kateketforeningen – Den norske kirkes undervisningsforbund
Musikernes fellesorganisasjon
KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon

Svarene i høringen viste en enstemmig tilslutning til første hovedspørsmål: *Er dere enige i Kirkerådets anbefaling om at skråstola innføres i Den norske kirke som del av diakonens liturgiske tjenestedrakt?*

Samtidig viser høringen at denne tilslutningen skjer på litt ulike premisser. Det er for flere viktig å avklare om skråstola skal være et tegn på diakontjenestens *egenart* eller et *felles vigslingstegn* for både diakoner, kateketer og kantorer. Begge syn er representert i høringen.

Således uttaler *Bjørgvin bispedømmeråd* :

Vi vil i denne sammenhengen understreke behovet for at arbeidet med klargjøring av vigslingens betydning og bruk av stola raskt videreføres også i forhold til de andre tjenestegruppene. Bjørgvin bispedømmeråd tilrår videre saksutgreiing med tanke på stola og liturgiske klær for kateketer og kantorer.

Likeledes uttaler *Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd*

Ideelt sett skulle vi ha ønsket at saken hadde blitt utredet for alle vigslende tjenester samlet, slik komiteen for KM 9/11 i sin merknad skriver. Det ville da bli tydeligere hvilken begrunnelse bruk av stola skal hvile på. Når dette ikke ble gjort, vil vi i tråd med Kirkerådets behandling av saken (mars 2012) anbefale at Den norske kirke innfører bruk av skråstola for diakoner for å følge opp vedtakene i saken om ”diakonen i kirkens tjenestemønster”. Det er gjort en grundig utredning av denne tjenestegruppen, og vedtaket fra KM 9/11 fastslår at ”innføring av skråstola (for diakoner) forberedes til behandling i KM så snart som mulig.” Ettersom også økumeniske og historiske forhold kan anføres som bakgrunn for bruk av stola for diakoner, mener vi at det er ”forsvarlig” å innføre skråstola for diakoner, til tross for at saken ikke er utredet for andre vigslende tjenester i kirken. I denne sammenhengen vil Oslo biskop og OBDR også legge vekt på at fagforeningene for kateketer og kantorer «mener at det er ingen grunn til å vente med å fatte vedtak om skråstola for diakoner»

Det teologiske Menighetsfakultet stiller kritiske spørsmål til hvorfor Kirkerådet ikke har utredet om kateketer og kantorer skal inkluderes i ordningen med skråstola:

MF støtter at skråstola innføres i Den norske kirke som vigslingstegn for diakonene. MF stiller spørsmålstegn ved at Kirkerådet har utsatt å avgjøre om kateketer og kantorer skal omfattes av samme ordningen.[...] MF er spørrende til at høringsdokumentet foreslår å utsette spørsmålet om kateketer og kantorer skal inkluderes i ordningen med skråstola. Det er uklart hva som er grunnen til dette. Dersom det kun gjenstår samtaler med profesjonsforeningene mener vi at Kirkerådet burde ha ventet slik at en ny ordning er fullt og helt på plass med en gang. Dersom det er prinsipielle grunner, for eksempel at en

fortsatt holder åpent om en vil hente opp igjen tanken om et treleddet embete, burde dette vært sagt klart.

MF ser det slik at innføring av skråstola innebærer tydeliggjøring av en ordning som har vært etablert i mange år. På denne bakgrunn finner vi det underlig når dokumentet refererer at kateketenes og kantorenes profesjonsforeninger er usikre på om de ønsker å være vigslede/bære skråstola.

Diakonhjemmet høgskole gir på sin side en utførlig presisering av hvordan skråstola er symbol for nettopp diakontjenesten innenfor kirkens tjenestemønster, og ikke for andre tjenester:

Vi ønsker å vise at skråstolaen historisk sett er blitt tolket som et symbol på nettopp diakonens tjeneste. Konsilet i Toledo (633) anbefalte skråstola for diakonene med følgende begrunnelse: ”Kroppens høyre side må være fri, for at han uten hindring kan utøve sin tjeneste”. Stolaen er blitt tolket som uttrykk for nettopp tjenstedimensjonen i diakonens tjeneste. Mens prestenes stolaer henger rett ned, og symboliserer Kristi åk, må diakonen knytte stolaen sammen i sidene for å kunne tjene, vaske føtter, etc. I historien er diakonstolaen også blitt forstått som håndkle som er lagt over skulderen, til bruk ved fotvask.

Skråstolaen symboliserer derfor også noe av det spesifikke ved den karitative tjenesten, og bør fortolkes i denne retningen overfor menighetene. Vi ønsker derfor også å vektlegge det økumeniske argumentet: *Skråstolaen er en tjenlig og riktig drakt for diakonene ut fra et økumenisk perspektiv.*

Derav følger også det andre argumentet: Når det gjelder andre tjenestegrupper, frarådes det at man innfører samme liturgiske drakt for kateketer og kantorer uten en grundig utredning av deres tjeneste, ikke minst med tanke på at ingen av de nordiske søsterkirkene bruker skråstola for andre enn diakoner.[...] Det vil virke forvirrende å innføre skråstolaen for alle vigslede tjenester nettopp etter at Kirkemøtet har slått fast at diakontjenesten er en selvstendig tjeneste. Det kan gi inntrykk av at kirken er i ferd med å innføre et samlediakoniat. Samlediakoniatet har ikke fått gjennomslag i de senere års vedtak i Den norske kirke og blir også i denne høringsutredningen avvist. Etter vår mening bør også draktspørsmålet løses på grunnlag av denne tankegangen, for å unngå en indirekte innføring av et samlediakoniat gjennom en draktordning. Skråstolaen bør forstås som diakonens distinkte liturgiske tegn.

Høringen viser altså behovet for en videre avklaring i forbindelse med den forestående utredningen om at kateket- og kantortjenesten som er vedtatt at skal foretas, jfr. KR 12/12. Dette rokker likevel ikke ved grunnlaget for å vedta skråstola for diakoner på Kirkemøtet 2013.

Høringen viser også at det er en bred tilslutning til annet høringsspørsmål; om at stola er/bør være tegn på en særskilt vigslet tjeneste i kirken. Fordi ikke alle tjenestegrupper er utredet, tar noen et forbehold om dette bør gjelde som et absolutt prinsipp.

Således uttaler *Presteforeningen*:

Både Bispemøtet (BM 3/10), Kirkemøtet (KM 9/11) og Nemnd for gudstjenesteliv (NFG 9/12) er samstemmige i uttalelsen om at både rettstilt og skrå stola er vigslingstegnet i vår kirke. Dette finner vi også innen de vigslede tjenestegrupper i den verdensvide kirke. Presteforeningen tiltrer denne forståelsen. Vi mener at det er til styrke for egen identitet, den liturgiske tjeneste og for den gjensidige anerkjennelse at dette nå innføres for diakoner i Den norske kirke.

Det teologiske Menighetsfakultet svarer ja, og gir i tillegg noen kjennetegn på hva en vigslet tjeneste bør innebære:

MF støtter at skråstola gjøres til tegn på særskilt vigslet tjeneste for diakoner, og i neste omgang for andre kirkelige tjenester. Som kriterier for å gjøre en kirkelig profesjon til en vigslet tjeneste mener MF at denne – i det minste – må ha:

- a. Ledelsesansvar for nødvendige oppgaver i menigheten.
- b. Sentral funksjon i menighetens gudstjenestefeiring.
- c. Tydelige profesjonstrekk med bl.a. løfteavleggelse, sikte på livslang tjeneste og krav til integrasjon mellom person og tjeneste.

MF legger til grunn at poenget med en annen type stola ikke er å symbolisere gradsforskjell, men å uttrykke disse profesjonenes særpreg innen et mangfold av ulike tjenester.

Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd ønsker ikke å uttale seg om dette prinsippet før det er klarlagt hvordan dette skal gjøres gjeldende for andre vigslede grupper enn prester og diakoner:

Oslo biskop og OBDR slutter seg til at forståelsen av bruk av stola er et tegn på at vedkommende har en vigslet tjeneste i Den norske kirke. Vi ønsker derimot ikke å uttale oss prinsipielt om hvordan dette skal gjøres gjeldende for andre vigslede stillinger før saken er utredet nærmere for andre tjenestegrupper.

De fleste biskoper og bispedømmeråd ønsker ikke å ta stilling til det prinsipielle spørsmålet om stola er et *nødvendig* tegn på en særskilt vigslet tjeneste i vår kirke så lenge andre tjenestegrupper ikke er utredet. Denne tjenesten blir definert som:

1. en vigsling hvor en biskop forretter og
2. hvor personen vigsles til en livslang tjeneste og
3. står under biskopens tilsyn

Bjørgvin biskop (og *Bjørgvin bispedømmeråd*), reserverer seg mot å si at stola er det «avgjørende» tegnet på vigsling:

Det er neppe dekning for å seie at stola er det «avgjerande» teiknet på vigsling. Ei slik formulering kan skape inntrykk av at ein ikkje er vigsla utan eit slikt teikn. Elles er eg samd med det som NFG seier i vedtaket.

Flere høringsinstanser gir imidlertid klar støtte til høringsens definisjon av hva *vigsling* innebærer:

Presteforeningen bemerker at

«høringsspørsmålet utfordrer til å se bruk av skråstola i sammenheng med vigsling til livslang tjeneste.»

Kirkelig utdanningscenter i nord skriver:

«KUN støtter NFG's syn på vigsling: ved en biskop til en livslang tjeneste.»

Også *Det teologiske Menighetsfakultet*

«slutter seg til at vigsling er når en biskop innvier til livslang tjeneste og innebærer en fortsatt, livslang forpliktelse på vigslingsløftet og en fortsatt relasjon til biskopen som tilsynsmann/-kvinne.»

Det norske diakonforbund er

enig med synet på vigsling som fremkommer i dette vedtaket. Den utredningen som foreligger gir grei og god begrunnelse for at skråstola innføres som tjenestetegn for diakon. Dette vedtaket i NFG omfatter imidlertid alle vigslede tjenestegrupper. Det gjenstår å finne en tilsvarende ordning for kateket og kantor.

Diakonhjemmet høgskole er også enig i definisjonen, men har samtidig en innvending:

Vi er grunnleggende enig i at stolaen er det avgjørende tegn på vigsling, og vi støtter den fremlagte forståelsen av vigsling. Vi er også grunnleggende enige i at spørsmålet om liturgisk drakt henger nøye sammen med forståelsen av vigslingen. Vi stiller oss derimot spørrende til om skråstola kan være vigslingstegn for andre enn diakonene. Både den historiske utviklingen, tradisjonen og bruken av tegnet i mange av våre søsterkirker tilsier at skråstolaen er det spesifikke tegnet for diakonene, ikke for andre grupper i kirken.

Konkluderende kan det sies at høringen gir en klar og tydelig tilslutning til bruk av skråstola for diakoner

Videre behandling etter høringen

Kirkerådet fattet på bakgrunn av høringen følgende vedtak:

1. *Kirkerådet konstaterer at den gjennomførte høring gir full tilslutning til at det innføres skråstola som del av liturgisk tjenestedrakt for diakoner.*
2. *Kirkerådet sender saken til Bispemøtet for læremessig uttalelse, og ber om å få saken tilbake til Kirkerådets møte i desember 2012, med tanke på vedtak i Kirkemøtet 2013.*

Bispemøtet gjorde på denne bakgrunn følgende vedtak (BM 38/12):

Bispemøtet har fått oversendt fra Kirkerådet forslag om skråstola for diakoner til læremessig uttalelse.

Bispemøtet viser til det arbeid Bispemøtet tidligere har gjort med tanke på forståelse av diakonens tjeneste. Det aktuelle forslag om diakonens tjenestedrakt anses som en oppfølging av dette arbeidet. Etter det som foreligger har Bispemøtet ingen læremessige merknader til forslaget om at skråstola innføres som en del av diakonens tjenestedrakt i Den norske kirke.

Nærmere om bruk av stola, skråstola og alba

Liturgisk tjenestedrakt i Den norske kirke i dag

I liturgisk sammenheng betyr det latinske ordet *stola* et langt og relativt bredt bånd som henger over nakke eller skulder og som inngår som del av en liturgisk drakt for visse vigslede tjenestegrupper. I Den norske kirke ble stolaen (gjen-)innført som en del av den nye prestedrakten som ble innført ved kgl. res. av 30. mai 1980 og Kirkedepartementets rundskriv av 4. februar 1981. Da hadde stolaen ikke vært en del av den liturgiske drakten for prester i Den norske kirke siden 1536.

Innenfor den verdensvide kirken bæres stola av vigslede tjenestegrupper som biskoper, prester og diakoner innenfor den romersk-katolske kirke, metodistkirken og i anglikanske, presbyterianske, lutherske og andre protestantiske kirker. Også innenfor de ortodokse kirkene bærer biskoper, prester og diakoner ulike former for stolaer, som for biskop og prest kalles *epitrachelion* (for prest/biskop) og for diakon *orarion*, ofte i en lang og ”fordoblet” utgave.

I Den norske kirkes Retningslinjer for bruk av liturgiske klær, pkt 1.3, heter det at ” Stola godkjent til bruk i Den norske kirke er et farget bånd med bredde 8-12 cm, som bæres slik at stolastolpene henger rett ned”. Denne *rettstilte* stolaen henger altså rett ned fra begge skuldrene, på fremsiden av presten eller biskopen.

En *skråstilt* stola (skråstola) derimot, henger bare over venstre skulder og går på skrå – både på fremsiden og baksiden av personen – og stolastolpene samles på høyre hofte slik at endestykkene henger ned på høyre side. Skråstilt stola/skråstola er i dag *ikke* omtalt i Retningslinjer for bruk av liturgiske klær, men finnes i mange andre kirker, og bæres stort sett alltid av diakoner.

Det ble presisert i retningslinjene at prester *ikke* skulle bære ”stola i kryss”. Det betyr at stolastolpene ikke skal krysse hverandre på fremsiden, ved hjelp av singulum, slik det tidligere var vanlig i katolsk tradisjon hvor biskopen bar *rettstilt* stola, presten bar stola *i kryss* og diakonen bar *skråstilt* stola. Denne måten å bære stola på har også vært vanlig i den svenske kirke. Den romersk-katolske kirken hadde allerede med liturgireformen etter Andre Vatikankonsil på 1960-tallet gått bort fra praksisen med at prester skulle bære stola i kryss - til forskjell fra biskopene, som bar *rettstilt* stola. Dermed understreket denne kirken at også en biskop, liturgisk sett, er prest. Diakoner bærer imidlertid fortsatt skråstilt stola i den romersk-katolske kirken, noe som også er en svært gammel kirkelig tradisjon.

Alba har tidligere vært en av antikkens høytidsdrakter og ble tatt i bruk som liturgisk drakt allerede i oldkirken. Den albaen vi kjenner fra dagens prestedrakt, omtales som ”den økumeniske alba”. Den ble utviklet av katolske tekstilkunstnere i 1950- og 1960-årene og bygger på antikkens *tunika*. Den økumeniske albaen er en fotsid og folderik drakt i ett stykke, laget av et tyngre stoff, for å bæres som en selvstendig og ytre drakt. Den nye økumeniske albaen er egentlig beregnet å bruke uten belte (*singulum*).

I Den norske kirke i dag bærer både prester, prestevikarer, biskoper, diakoner og kateketer den fotside albaen som liturgisk drakt, Jfr. *Retningslinjer for bruk av liturgisk drakt*. Prester og biskoper bærer i tillegg alltid en rettstilt stola.

Når det gjelder kirkemusikere, er det ikke presisert i regelverket at disse skal bære *alba*. Men etter et kirkemøtevedtak fra 2004 (KM 7/04) kom det inn i retningslinjene følgende bestemmelse, som gir hjemmel for bruk av tjenestedrakt for kantorer: *Liturgisk drakt kan bæres av kantor og andre tjenesteinnehavere under utførelse av liturgiske tjenesteoppdrag*.

Liturgisk drakt for leke gudstjenesteledere, nattverdassistenter, tekstlesere og andre som har kirkelig tjenesteoppdrag, er enkel hvit kappe, dersom liturgisk drakt brukes. Hvis ikke, brukes høvelig sivil drakt.

Kortfattet historikk om liturgiske plagg

Egne liturgiske klær. Ut fra det kildematerialet vi har er det vanskelig å si når liturgiske klær ble vanlige i kirken. Pave Stefanus 1.(+ 257) nedla forbud mot at prester utførte hverdagslige gjøremål iført liturgiske klær, mens utsagn av biskop Ambrosius (+ 397) og Augustin (354-430) tyder på at liturgiske klær ikke var vanlig. Fram til 400-tallet synes det generelt sett ikke å ha vært noe vesentlig skille mellom klesdrakten til vigslede og ikke-vigslede personer i kirken. Men da menighetene etter hvert flyttet gudstjenesten fra private hus til store kirkerom, vokste det fram tradisjoner med liturgiske klær for de vigslede.

Dette ser vi blant annet hos Theodor av Mopsuestia (ca 350-428) som positivt beskriver biskoper i ”vakker og skinnende lin, og ikke i vanlige klær”, og diakoner ”som bærer drakt i tråd med deres sanne rolle, for deres plagg gir dem en mer imponerende fremtoning enn de eier i seg selv [...]. På deres venstre skulder bærer de en stola, som henger ned med lik lengde på hver side, det vil si foran og bak.” Men selv om det tidlig fantes mange geistlige tjenestegrupper i menighetene, var det motstand mot å la dette

komme til uttrykk i form av egne, geistlige drakter. I et brev fra år 428 kritiserer for eksempel pave Celestine av Roma biskopene i Vienne og Narbonne i Gallia (Frankrike) for å ha innført en annen klesdrakt for de geistlige enn for de troende: ”Det sanne skillet mellom en biskop og hans flokk skal en finne i hans lære, og ikke i hans klær.”

Alba. Albaen kom fra første stund til å uttrykke dåpens grunnleggende kall og betydning for alle kristne, fordi alle ved dåpen ble iført en hvit kledning. Dette er det første religiøse klesplagget som blir omtalt av kirkefedrene, og det gjaldt ikke noen få, men alle kristne, som symbolsk la av seg alle sine vanlige klær i dåpen.

Stola. Ofte beskrives opprinnelse som ukjent. Likevel synes det å være klart at den kristne bruk av stola har bakgrunn i et skjert som ble båret av myndighetspersoner i Romerriket som et offisielt tegn på deres oppdrag og rang. Stolaens opprinnelse kan sannsynligvis ses som et parallelt myndighetstegn til det *pallium* (lat. *kappe*) som paven fra 800-tallet gav som godkjennings- og myndighetstegn til sine erkebiskoper, en hvit ullkrage med seks kors og med et bånd foran og bak.

Tidlig bar diakoner og prester et *orarium* (embetskjert), som en mener var en form for stola. På Kirkemøtet i Laodikea i år 372 ble det forbudt for sub-diakoner å bære dette tegnet, men dette fikk ikke gjennomslag i Østkirken. Det synes som om orarieret var i bruk i Østkirken på 300-tallet som symbol for den lavere geistlighet, først og fremst for diakoner, subdiakoner og for prester. Biskopene begynte å bære stola først på 500-tallet. Stolaen kom senere i allmenn bruk i Vestkirken enn i Østkirken, og da først i Spania på 600-tallet. Senest på 800-tallet ble ordet *stola* brukt for det som tidligere het *orarion*, som diakonene mottok ved ordinasjonen/vigslingen. Etter at stola-betegnelsen ble akseptert i Roma først på 1100-tallet, ble dette ordet vidt utbredt i hele vestkirken.

Stolaen kom etter hvert til å uttrykke oppdrag, myndighet og rang for dem som ble vigslet til diakon, prest og biskop. Forskjellige måter å bære stolaen på, gav signal om hvilken tjenestegruppe en tilhørte. Tjenestemønsteret kunne veksle, slik at for eksempel noen steder i Østkirken ble (og blir fortsatt) *kantor* eller *salmist* ordinert og tilhørte diakonatet innenfor det tredelte embete biskop, prest og diakon. Utformingen av stolaen skiftet også gjennom ulike tidsperioder mellom å være lang og smal (i middelalderen og nygotikken) eller kort og bred og med mye ornamenter (i barokken). Fra begynnelsen var stolaen hvit. Først på 1500-tallet ble det vanlig med fargede stolaer, tilpasset fargen på messehagelen.

Betydningen av liturgiske plagg.

Mens stolaen hadde bakgrunn i oppdrags- og myndighetsrelasjoner i siviladministrasjonen i Romerriket på 300-tallet, hadde reformasjonsskirkenes prestedrakter sin bakgrunn fra det akademiske liv på 1500-tallet.

Begge disse historiske hovedformene for geistlige plagg fikk imidlertid en ny og mer sakral betydning etter hvert som disse plaggene kom til å fremstå som svært annerledes enn de nye klesmotene som utviklet seg i samfunnet for øvrig. Fra midten av det 20. århundre fikk mange også en fornyet sans for at liturgisk drakt ikke er et kostyme, som skal påføres en rekke symboler og ornamenteringer, men at plagget i selve sitt materiale og i sin utforming skal være naturlig, stilrent, vakkert og på denne måten inngå i dialog med gudstjenestelivet. I nyere tid har man også betont sterkere at de liturgiske klærne skal være preget av den stedegne kultur. I dette ligger også forståelsen av at tekstilkunstnere må bidra til å sikre den kunstneriske kvaliteten både i kirkens «hvilende» og «omvandrende» tekstiler.

Stolaen har gjennom tidene hatt flere symbolske tolkninger. Mest nærliggende i vår kirkes tradisjon er å betrakte stolaen som et symbol på det åk som Jesus la på sine disiplers skuldre: ”Ta mitt åk på dere og lær av meg, for jeg er mild og ydmyk av hjertet, så dere skal finne hvile for deres sjel. For mitt åk er godt og min byrde lett” (Matt 11, 29f). Blant annet i den evangelisk-lutherske kirke i Finland siteres dette ordet ved overrekkelsen av stola. En slik symbolikk tydeliggjør at stolaen dypest sett minner både bæreren og omgivelsene om et kall til ydmykhet og tjeneste.

I likhet med andre offisielle plagg, drakter og uniformer bidrar bruk av alba og stola til å rette oppmerksomheten først og fremst mot personens institusjonelle rolle og funksjon, og ikke mot den enkeltes personlighet. De som bærer denne drakten taler ikke bare ut fra sin egen rett og myndighet, men i det kirkelige fellesskapets navn.

Veien videre

Regelverket for liturgisaker forutsetter at nye ordninger sendes ut på høring, og at Bispemøtet gir en læremessig uttalelse i saken. Disse forutsetningene er nå oppfylt, og saken fremmes med dette for Kirkemøtet 2013.

Kirkerådet må i forlengelsen av vedtaket i Kirkemøtet utarbeide retningslinjer for hvordan skråstola for diakoner skal utformes.

Ved vigsling til prestetjeneste heter det i rubrikken til siste ledd i punkt 7 Håndspåleggelse og bønn at *Stolaen legges på ordinandens skuldre*. Tilsvarende rubrikk må inntas i Vigsling til Diakontjeneste, siste ledd punkt 7.

Gjennom oppfølging av Kirkerådets vedtak i KR sak 12/12 -3 (*Kirkerådet ber om at kateket- og kantortjenesten utredes med sikte på bruk av stola som del av liturgisk drakt for vigslede medarbeidere*) vil mange av de spørsmål som høringen reiser bli utredet.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Innføring av skråstola vil medføre et økt engangsutlegg til liturgisk drakt for diakoner. Prisen for en vendbar stola ligger mellom kr 1393 og 1662, og da uten motiv. Hvis også skråstola skal finnes i de fire kirkeårsfargene, kreves det 2 vendbare - eller 4 enkeltstolaer. En kan ut fra dette beregne et utlegg på kr 3.000- 4.000 for to vendbare stolaer for hver person som vigsles. Det er fellestrådet som i dag dekker utgifter til alba for diakoner, og som i fremtiden også vil måtte dekke utgifter til skråstola.

I dag dekker fellestrådene utgifter til alba for diakoner. Det er ikke angitt en bestemt sum for dette, men en alba koster ca kr 5.000 kr.

I tillegg finnes det ca 220 diakoner som er i stilling i dag, og de aller fleste av disse har bare alba og ikke skråstola. Det betyr kr 4.000 x 220, altså en engangsutgift på kr 880.000

I tillegg kommer den fremtidige utgift som følger med stola/tjenestedrakt ved hver ny vigsling, samt eventuelle utgifter til vedlikehold/fornyelse for hver vigslet person.